

KAAKON KAKSIKON VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

"Päiväkodissa minulle tulee hyvä mieli silloin, kun saan kaverin ja kaverin kanssa saan leikkiä, miettiä, istuskella ja kiipeillä. Ja se on kivointa, jos voisin kaverin kanssa pulkkailla ja keinua taivaaseen asti. Niin, ja hyppiä kivillä kahestaan. Ja tehdä lumiukon."

"Toivoisin, että päiväkodin aikuiset leikkis legoilla, hyppis kivillä ja roikkuis renkaissa pää alaspäin."

- lapsi 4v. -

Sisällysluettelo

KAAKON KAKSIKON VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA.....	1
1 JOHDANTO	3
2 VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	7
2.2 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	8
2.3 Arvoperusta	9
2.4 Oppimiskäsitys.....	11
2.5 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	12
2.6 Laaja-alainen osaaminen	12
3 TOIMINTAKULTTUURI.....	17
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja keskeiset periaatteet.....	17
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	22
3.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	23
3.4 Yhteistyö eri tahojen kanssa	25
4 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITELU JA TOTEUTTAMINEN.....	27
4.1 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys	27
4.2. Pedagoginen dokumentointi.....	28
4.3. Monipuoliset työtavat.....	29
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	30
4.5 Oppimisen alueet	32
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	43
5 LAPSEN TUKI.....	45
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.....	45
5.2 Yhteistyö tuen aikana.....	47
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	48
5.4 Lapsen tuen arviointi	54
5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.....	54
5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista	55
6 TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	56

1 JOHDANTO

Opetushallitus on antanut Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 18.2.2022 velvoittavana noudatettavan määräyksen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on kansallinen normi, joka ohjaa varhaiskasvatuksen toteuttamista päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja muussa varhaiskasvatuksessa. Määräys edellyttää kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta palvelun tuottajalta paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen varhaiskasvatustilain (540/2018) 21 §:n mukaan antama määräys, jota varhaiskasvatuksen järjestäjät ja muut palvelun tuottajat ovat velvollisia noudattamaan paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia laatiessaan. Lisäksi paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa huomioidaan varhaiskasvatustilain muutokset 1.8.2022 alkaen. Määräys on voimassa toistaiseksi sen antamispäivästä alkaen. Paikalliset suunnitelmat tulee valmistella siten, että ne voidaan ottaa käyttöön 1.8.2022.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden keskeinen tehtävä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää yhdenvertaisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus on antanut määräyksen myös tämän suunnitelman päivittämisestä. Kaakon kaksikon esiopetuksen suunnitelma 1.8.2022 alkaen tulee hyväksyttäväksi elo-syyskuussa 2022 Virolahden sivistys- ja hyvinvointilautakuntaan.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lapsen laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu lapsen tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Lapsen ensisijainen kasvatusvastuu on hänen huoltajillaan. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää sekä vastaa omalta osaltaan lasten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen: se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta (vasu). Lapsen vasun laatimisesta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksenopettaja, tarvittaessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsen vasun lähtökohtana ovat lapsen etu sekä lapsen vahvuudet ja tarpeet. Vasun tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle ja ne laaditaan yhteistyössä lapsen huoltajien

kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen ja sen jälkeen kunkin toimintavuoden alussa. Lapsen vasu arvioidaan jokaisen toimintavuoden lopussa sekä aina tarvittaessa. Lapsen vasuun kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet ja menetelmät, joilla tavoitteisiin pyritään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lapsen vasussa yhdistyvät huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä ryhmässä toimimisesta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että niin lapsen kuin vanhempienkin mielipiteet ja toiveet tulevat selvitettyiksi ja huomioon otetuiksi suunnitelmassa. Jos huoltajat ovat estyneitä osallistumaan lapsen vasun laadintaan tai se viivästyy, henkilöstön vastuulla on lapsen vasun kirjaaminen.

Kun esiopetusikäinen lapsi osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, kirjataan lapsen osa-aikaisen varhaiskasvatuksen tavoitteet ja huomioitavat asiat lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS). Lisäksi lapsen esiopetussuunnitelman liitteeksi tehdään esiopetusajan ulkopuolista varhaiskasvatusta koskeva tuen suunnitelma, mikäli lapsella on tuen tarve.

Lapsen vasuun kirjataan lapsen mahdollinen tuki ja sen toteutuminen (ks. luku 5). Suunnitelmaa arvioidaan ja tarkistetaan vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen mukaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehityksen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu, tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Lapsi on kaiken toiminnan keskipiste ja lapsi nähdään aktiivisena toimijana, jolla on oikeus vaikuttaa oman ryhmän toimintaan.

Varhaiskasvatuslain (3§, 540/2018) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Kaakon kaksikon: Miehikkälän ja Virolahden kuntien, varhaiskasvatussuunnitelma tehdään koko yhteistyöaluetta koskevana ja se on yhteinen varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa. Kaakon kaksikossa toimintamuodoista toteutuu päiväkodissa annettava varhaiskasvatus, perhepäivähoitajan omassa kodissa tapahtuva perhepäivähoito on mahdollista. Avointa varhaiskasvatusta tai kerhotoimintaa ei järjestetä. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan suomen kielellä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta jokainen päiväkotiryhmä laatii erillisen toimintasuunnitelman kullekin toimintavuodelle (1.8. alkava ajanjakso) syyskuun loppuun mennessä. Asiakirjat, jotka sisältävät salassa pidettävää tietoa säilytetään lukollisissa kaapeissa.

Lapsen salassa pidettävien tietojen siirtäminen ja vaihtaminen varhaiskasvatuksen sisällä tapahtuu henkilöstön keskinäisissä tiedonsiirtopalaverieissa.

Kaakon kaksikon varhaiskasvatussuunnitelman keskeisiä käsitteitä ovat leikki, osallisuus, inklusiivisuus, tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus, arviointi ja kehittäminen. Koko varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstö on osallistunut suunnitelman laatimiseen keväällä 2022. Myös varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset ja heidän perheensä ovat omalta osaltaan osallistuneet prosessiin. Lapsia on kuultu lasten osallisuus mahdollistaen. Lapsia on pyydetty leikinomaisen pelin (toukkapeli) kautta pohtimaan varhaiskasvatuksen päivää, mieluisia asioita ja seikkoja, joita he toivovat varhaiskasvatukselta. Lasten ääni näkyy paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa suorina lainauksina varsinkin oppimisen alueen ja leikin osioissa. Perheille on lähetetty varhaiskasvatusta koskeva arviointikysely, jonka pohjalta olemme saaneet tärkeää tietoa varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyen.

2 VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2. 1 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Kaakon kaksikossa varhaiskasvatus kuuluu Virolahden kunnan sivistys- ja hyvinvointipalveluihin. Varhaiskasvatuksesta vastaa varhaiskasvatusjohtaja. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa sekä esiopetusryhmissä esiopetusta täydentävänä varhaiskasvatuksena. Kaakon kaksikossa toimii kolme päiväkotia, joista jokaisessa on lapsiryhmässä työskentelevä johtaja. Virojoen päiväkodissa on myös apulaisjohtaja, joka on yksi päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajista. Lisäksi kunta kaksikossa toimii yhteinen varhaiskasvatuksen asiantuntija; varhaiskasvatuksen erityisopettaja /kehittämissuunnittelija, joka vastaa alueiden erityisopetuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista sekä osallistuu asiantuntijana pedagogiseen johtamiseen ja kehittämiseen yhdessä päiväkodin johtajien kanssa.

Huoltajat saavat toivoa lapsensa ensisijaisen varhaiskasvatuspaikan varhaiskasvatushakemuksessa ja heidän kanssaan neuvotellaan siitä, mikä päiväkoti ja ryhmä sopisi heidän lapselleen parhaiten.

Kaikissa päiväkodeissa toiminta on pääasiassa ryhmämuotoista. Lapsiryhmät muodostetaan eri tavoin ottaen huomioon lasten ikä, sisarussuhteet ja mahdollinen tuen tarve. Ryhmät ovat pedagogisesti tarkoituksen mukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoituksen ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säädökset. Kaakon kaksikon vuorohoidosta vastaa Kaakon kaksikossa Virojoen päiväkoti, jossa toimii keskitetty vuororyhmä. Siellä järjestetään koko alueen ilta-, yö- ja viikonloppuhoito tarvetta vastaavasti.

Varhaiskasvatuksen voimavara on henkilöstön moniammatillisuus; kaikkien osaaminen on käytössä ja vastuut, tehtävät sekä ammattiroolit toteutuvat yhteistyössä tarkoituksen mukaisella tavalla. Varhaiskasvatuksen opettaja, erityisopettaja, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja ja muu henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä. Varhaiskasvatuksen opettajalla on kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta ja pedagogisen toiminnan tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä.

Mahdolliset kodeissa työskentelevät perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukevat perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista ja siitä vastaa Kaakon kaksikossa varhaiskasvatusjohtaja. Mahdollinen perhepäivähoito järjestetään hoitajan kotona pienessä ryhmässä ja perhepäivähoitajat osallistuvat mahdollisuuksien mukaan lähipäiväkodin tapahtumiin ja yhteisiin leikki- ja toimintatilanteisiin.

2.2 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on keskeinen osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo pohjan elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat mukanaan varhaiskasvatukseen aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tärkein tehtävä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen ja perheeseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö ja yhteiset kasvatukselliset tavoitteet tuovat lasten elämään turvallisuutta ja jatkuvuutta. Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perusta. On tärkeää tuntea jokainen lapsi ja huomioida hänen henkilökohtaiset tarpeensa yksilöllisesti osana ryhmää. Lapsen tunteminen ja luottamuksen rakentaminen edellyttävät henkilöstön pysyvyyttä.

Varhaiskasvatuksen aloitus on lapselle ja perheelle merkittävä muutostilanne, johon tulee varata riittävästi aikaa. Tutustuminen varhaiskasvatukseen voidaan aloittaa joko lapsen kotona tai päiväkodissa. Mikäli perhe valitsee ensimmäisen tutustumiskäynnin lapsen kotiin, tulee varhaiskasvatuksen työntekijä vierailulle lapsen ja perheen luo sovittuna aikana. Tämän jälkeen tutustumista voidaan jatkaa päiväkodissa. Jos perhe taas valitsee tutustumiskäynnit suoraan päiväkotiin tai mahdollisen perhepäivähoitajan kotiin, sovitaan perheen kanssa sopiva määrä tutustumiskäyntejä yksilöllisesti lapsen ja perheen tarpeet huomioiden.

Varhaiskasvatus ja esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen oppimisen kannalta kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymätilanteet suunnitellaan ja niitä arvioidaan säännöllisesti. Vuosittain järjestetään myös tiedonsiirtopalaverit lasten siirtyessä ryhmästä toiseen, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Tiedonsiirtopalavereilla pyritään takaamaan mahdollisimman sujuva lapsen opetuksen, mahdollisen tuen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta merkityksellisen tiedon siirtäminen lapsen uuteen toiminta- ja oppimisympäristöön sekä opetuksesta vastaaville henkilöille. Vanhemmat ovat aina tervetulleita osallistumaan omaa lastaan koskevaan tiedonsiirtoon.

Varhaiskasvatuksen aikana lapsi voi siirtyä ryhmästä toiseen, perhepäivähoitajalta päiväkotiin, päiväkodista perhepäivähoitoon, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja lähipäiväkodin sulkuaikana päivystävään päiväkotiin tai vuororyhmään. Siirtymät edellyttävät yhteistyötä perheiden sekä päiväkotien eri ryhmien ja työntekijöiden välillä tarvittaessa myös moniammatillisesti. Siirtymissä noudatetaan aina salassapitosäädöksiä huolehtimalla lapsen ja perheen tietojen suojaamisesta asianmukaisin teknisin toimenpitein.

2.3 Arvoperusta

Varhaiskasvatuksen arvoperustan yleisperiaatteita ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen sekä tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustlain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Jokainen lapsi on yhtä arvokas ja hänellä on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Lapsuuden itseisarvo saavutetaan avoimella ja lasta kunnioittavalla vuorovaikutuksella, jossa korostuu lapsen huomioiminen yksilönä. Onnistumisen kokemukset, aito ja luonteva vuorovaikutus sekä kiireettömyys ovat avaimia lapsuuden itseisarvon toteutumiseen.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatuksen henkilöstö ohjaa lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Kaakon kaksikossa arvostetaan sivistystä, joka ilmenee hyvien tapojen ja positiivisen suhtautumisen opettamisena niin itseä kuin muita ihmisiä, ympäristöä, luontoa ja tietoa kohtaan. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista, ajatuksista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Jokaisella lapsella on oikeus ilmaista itseään ja kertoa mielipiteensä. Lapsilla on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja rohkaisevaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta

omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa.

Leikki on varhaiskasvatuksessamme keskeinen työtapa. Lasten leikkiä tuetaan monipuolisesti leikkiä rikastaen ja leikkiaika mahdollistaen: Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tehtävänä on varmistaa, että kaikki lapset pääsevät leikkiin ja pysyvät leikissä omien kykyjensä mukaisesti.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Kaakon kaksikon varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee luoda moninaisuutta ja sukupuolisensitiivisyyttä kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi ja tärkeäksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia kohti terveellisiä ja hyvinvointia edistäviä elämäntapoja. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Liikunnan ja terveellisen ravitsemuksen merkitystä korostetaan. Kestävän elämäntavan periaatteita noudatetaan niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Luontoon ja lähiympäristöön tutustuminen on tärkeää. Arjen valinnoilla ja päivittäisillä toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön sekä ekologiseen toimintaan. Varhaiskasvatuksessa edistetään ja opetellaan välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista, kierrättämistä ja uusiokäyttöä.

2.4 Oppimiskäsitys

Lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu koko ajan. Oppimiskäsitys pohjautuu käsitykseen lapsesta aktiivisena toimijana, joka oppii tietoja ja taitoja jäsentäen, liittäen uutta tietoa jo aiemmin oppimiinsa asioihin. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Lapset oppivat leikkien, liikkuen ja tutkien sekä erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Oppimista tapahtuu lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapsia kiinnostava, kokemuksellinen, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia sekä iloa omasta toiminnastaan ja itsestään oppijana. Toiminnan elämyksellisyys ja myönteiset tunnekokemukset ovat lähtökohtia iloisille ja onnellisille oppimiskokemuksille.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa, iloa tuottavaa ja lapselle luontaista toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa ymmärretään leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Lasten ideat ovat keskeisiä toiminnan ja leikin rakentumisessa; niitä kuunnellaan, kerätään aktiivisesti ja toteutetaan mahdollisimman paljon. Pitkäkestoiselle leikille annetaan aikaa ja tiloja muokataan jatkuvasti tarkoituksen mukaisiksi ja uutta innostusta herättäviksi. Aikuiset osallistuvat lasten leikkiin joko itse leikkien, leikkiä havainnoiden tai ohjaten. Leikki on lasta motivoivaa ja tuottaa lapsille iloa. Lapset otetaan jo varhain mukaan kaikkeen mahdolliseen toimintaan, heidän kysymyksiinsä vastataan ja tarvittaessa asioista otetaan yhdessä lisää selvää. Maailmaa ihmetellään yhdessä keskustellen, havainnoiden ja tutkien. Lasten kanssa iloitaan onnistumisista ja lapsia kannustetaan kokeilemaan uusia asioita.

2.5 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista ja lapsen kehityksellistä asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on riittävä koulutus ja yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaiten edistää. Kasvattajan rooli on toimia lapsen oppimisen, kasvun ja kehityksen mahdollistajana positiivisen pedagogiikan keinoin. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on huolehtia, että varhaiskasvatus on toiminnallista, jossa pöydän ääressä tapahtuva toiminta ja oman vuoron odottaminen eivät korostu.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön välisessä saumattomassa vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Käytännössä ne nivoutuvat saumattomasti yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Eri ikäisten lasten kohdalla **kasvatus, opetus ja hoito** painottuvat eri tavoin.

2.6 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin.

Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ovat:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle ja oppimisen ilolle annetaan tilaa ja aikaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Leikki on tärkeä osa varhaiskasvatusta ja leikkimiseen kannustetaan. Aikuinen on mukana leikissä, tarpeen mukaan havainnoijana, leikkijänä tai leikin rikastuttajana. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lapsia kannustetaan oivaltamaan ja keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Lapsia rohkaistaan esittämään kysymyksiä ja kyseenalaistamaan. Lasten kanssa iloitaan yhdessä onnistumisista sekä annetaan positiivista ja kannustavaa palautetta. Lapsia kannustetaan sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista.

Päivittäinen riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi sekä yhteinen pohdinta ja toiminnan arviointi auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Lapsia opetetaan käyttämään vahvuuksiaan hyödyksi hänelle haastavissa tilanteissa, tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä.

Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Varhaiskasvatuksessa rohkaistaan lasta tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Aikuiset rakentavat turvallista ja avointa ilmapiiriä sekä kohtaavat lapset ja perheet kunnioittavasti ja arvostavasti. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyvin tapoihin. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen ihmisen asemaan, esimerkiksi erilaisten vuorovaikutusleikkien kautta. Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehittymistä tukemalla voidaan harjoitella erilaisten tunteiden tunnistamista, ilmaisua ja käsittelyä. Arjen tilanteissa harjoitellaan tulemaan toimeen keskenämme ja otamme toistemme tunteet huomioon. Asioiden ja toimintatapojen kyseenalaistamista pohditaan ja arvioidaan yhdessä. Ristiriitatilanteissa lasta rohkaistaan ratkaisemaan tilanne yhdessä neuvottelemalla, lapsen mielipiteet huomioon ottaen. Sallitaan lasten ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa. Kasvattajien tehtävänä on olla lapsen tukena ja kannatella lasta vaikeidenkin tunteiden säätelyssä.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omaan vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Kasvattajat huolehtivat siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot vahvistuvat.

3 TOIMINTAKULTTUURI

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja keskeiset periaatteet

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muovautunut yhteisön tapa toimia ja se rakentuu yksilöiden välittömässä vuorovaikutuksessa. Koska toimintakulttuuri on sidoksissa aikaan ja paikkaan, sille on ominaista jatkuva muovautuminen. Tästä johtuen toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti vastaamaan sekä valtakunnallisen että paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita ja päämääriä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena itsenään. Toimintakulttuurin keskiössä on lapsen etu.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Joka syksy toimintavuoden alkaessa tehdään lapsiryhmissä systemaattista ja monipuolista havainnointia, jotta

opitaan tuntemaan ryhmä ja siinä toimivat lapset sekä sitä kautta heidän vahvuutensa ja toisaalta tarpeensa. Läpi toimintavuoden jatkuva havainnointi on keskeistä, jotta lasten muuttuviin tarpeisiin ja tilanteisiin pystytään vastaamaan lapsen näkökulmasta yksilöllisesti. Myös oppimis- ja toimintaympäristöjä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, tästä huolehdimme säännöllisellä sisäisellä ja ulkoisella kouluttamisella. Tärkeää on myös huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiseksi sekä pedagogiselle toiminnalle.

Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin kehittämisestä vastaa päiväkodin johtaja yhteistyössä kehittämissuunnittelijan kanssa. He edistävät osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi työyhteisöä rohkaistaan säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee työyhteisön kehittymistä oppivaksi yhteiseksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtajan tehtävä on vastata siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa esimerkiksi päivittäisten keskustelujen, asiakaskyselyjen ja vasu-keskustelujen kautta.

Varhaiskasvatuksessamme on käytössä ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma, ryhmävasu, joka on osa ryhmien pedagogista toimintasuunnitelmaa. Ryhmävasuun kirjataan toiminnan tavoitteet lapsikohtaisesti yksilöllistettyinä sekä toimintatavat, joilla tavoitteisiin pyritään. Toimintaa kehitetään ja arvioidaan Kaakon kaksikossa monitasoisesti. Kehittämistyössä hyödynnetään uusinta tutkimustietoa sekä erilaisia pedagogisia innovaatioita ja toiminnallisia menetelmiä.

Kiireettömälle pedagogiselle arvioinnille, suunnittelulle ja yhteiselle pohdinnalle järjestetään aikaa säännöllisesti. Havaintojen läpi käymisen, arvioinnin, kehittämisen ja suunnittelun mahdollistavia rakenteita Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa ovat:

- päiväkotien erillisissä tiimi-, osasto- ja työyhteisöpalavereissa
- varhaiskasvatuksen johtoryhmän kuukausittaisissa palavereissa
- vuosittaisissa koko henkilöstön suunnittelu- ja arviointitapaamisissa
- moniammatillisissa yhteistyö- ja kehittämispalavereissa sekä
- kehityskeskusteluissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Kehittämisen keskeisinä elementteinä pidetään henkilöstön jatkuvaa itse arviointia ja perheiltä saadun palautteen hyödyntämistä. Henkilöstöä kannustetaan jatkuvaan toiminnan, yhdessä sovittujen tavoitteiden ja työtapojen pohdintaan ja arviointiin. Oppiva yhteisö on toimintakulttuurin ydin ja sen omaleimaisuutta kuvaa avoimuus ja keskustelevaisuus. Keskustelemme ja arvioimme toimintatapojamme säännöllisesti: mitä teemme, miten teemme ja miksi teemme, kuten teemme? Toimintamme on pedagogisesti perusteltua. Havainnoinnin avulla tarkastelemme työtapojamme jatkuvasti, ja tarvittaessa muutamme niitä periaatteita ja tavoitteita vastaavaksi. Rakentavassa hengessä annettu palaute sekä kannustus ja avunanto toinen toisillemme, luovat puitteet hyvälle kasvu- ja toimintaympäristölle. Pyrimme välttämään kaavoihin kangistumista oman toiminnan arvioinnin ja tutkiskelun lisäksi, esimerkiksi työskentelemällä eri ryhmissä ja päiväkodeissa tai ottaen toisen ryhmän lapsia mukaan oman ryhmän toimintaan.

Pedagogiikkamme on positiivista ja kannustavaa. Asioita tehdään yhdessä lasten kanssa, toinen toisiltamme oppien. Yhdessä me kokeilemme, mokailemme, yritämme uudelleen ja onnistumme. Koko päivä on oppimisen aikaa ja sen pienetkin hetket hyödynnetään monipuolisesti kokopäiväpedagogiikan ideologian mukaisesti.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikki on lapselle luontainen tapa oppia ja käsitellä kokemuksiaan, joten se on tärkein toimintatapamme ja työvälineemme. Yhteisissä leikeissä lapsi solmii ystävyyssuhteita ja pääsee harjoittelemaan hyviä vuorovaikutustaitoja. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin. Leikkiryhmien vaihtelulla mahdollistetaan uusien ystävyyssuhteiden luominen sekä leikkitaitojen kehittyminen. Motivoimme lapsia asettamalla

materiaalit ja tarvikkeet lasten saataville joko konkreettisesti tai kuvien avulla. Kannustamme ja rohkaisemme lapsia tuomaan omia ideoitaan esille sekä kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja varhaiskasvatuksen arjessa.

Käytämme lämmintä ja lempeää vuorovaikutustapaa, yhteisesti keskustellen ja aidosti läsnä ollen. Aikuiset osallistuvat leikkeihin eri rooleissa, esimerkiksi mukana leikkijänä, innostajana ja kannustajana, ideoiden antajana, havainnoijana sekä leikin mahdollistajana. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen. Lelut ovat kaikkien yhteisiä ja niitä voidaan vaihdella vapaasti myös ryhmien välillä. Leikkiympäristöjä muokataan ja rikastetaan tilanteen ja tarpeen mukaan sekä lapsilta nousseiden ideoiden pohjalta. Mielikuvitus saa lähteä lentoon sallivassa, turvallisessa ja innostavassa ilmapiirissä. Leikkejä ei aina tarvitse korjata pois, vaan niitä voi jatkaa esimerkiksi iltapäivällä tai seuraavana päivänä. Leikkien jatkumiselle isomman projektityöskentelyn muodossa annetaan aina mahdollisuus ja leikkiprojekteihin tartutaan herkästi. Leikkirauha turvataan pienryhmäjoilla, ulkoilun porrastamisella ja tilojen joustavalla käytöllä.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Huoltajien mielipiteitä arvostetaan ja ne otetaan toiminnassa konkreettisesti huomioon. Kaakon kaksikossa toimintakulttuurin keskeisin kehittämisen kohde on lasten ja perheiden osallisuuden vahvistaminen. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyi osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistumista toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistetään askeleittain. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa osallisuutta vahvistavaa kasvatusyhteisöä. Osallisuus mahdollistuu, kun lapset, perheet ja henkilöstö kohtaavat toisensa tasa-arvoisesti, arvostavasti ja hyväksyvästi. Lapsia rohkaistaan päivittäin tuomaan esiin ideoitaan ja ajatuksiaan sekä toimimaan ilman ennako-odotuksia ja stereotyyppisiä rooleja. Lapsilta myös kysellään aktiivisesti heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään. Erilaisuus on voimavara ja rikkaus, jonka avulla yksilöt saavat toisensa loistamaan.

Sensitiivinen vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä rohkaisee lapsia kertomaan omia ajatuksiaan ja ideoitaan. Henkilöstön tehtävä on huomioida lapsen tekemät aloitteet ja ottaa ne tosiasiallisesti huomioon. Vaikuttamisen kokemukset vahvistavat lapsen myönteisen minäkuvan sekä osallisuuden ja ryhmään kuulumiseen tunnetta. Lasten ideoita ja ajatuksia pyritään tavoittamaan eri tavoin lasten toimintaa havainnoimalla, lapsilta kyselemällä, monipuolisia menetelmiä käyttämällä (esimerkiksi videointi, tähtilapsen haastattelu, lapset valokuvaajina) ja vanhempia

kuulemalla saamme arvokasta tietoa toiminnan kehittämiseen ja osallisuuden näkyväksi tekemiseen.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Kulttuurinen moninaisuus on varhaiskasvatusta rikastava tekijä. Tutustumme muun muassa suomalaiseen kulttuuriperintöön, tapoihin, juhlapyyhiin, lauluihin ja leikkeihin. Keskustelemme ja opimme yhdessä eri kulttuureista, katsomuksista ja toimintatavoista lasten kanssa. Mahdolliset päiväkodin sisältä löytyvät eri kulttuurit otetaan huomioon toiminnassamme ja toimintaympäristössämme. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa tai kykyä etsiä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Varhaiskasvatuksen kielimaailmaa rikastetaan loruin, saduin, lauluin, kuvin ja viittomin leikittelemällä ja hassuttelemalla sanoilla sekä tuoden kieliä näkyväksi oppimisympäristössä. Henkilöstö vahvistaa lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin ja eri kulttuureihin toimimalla innostavana esimerkkinä. Henkilöstö tiedostaa olevansa lapsille kielellisiä malleja, joten heidän on jatkuvasti kiinnitettävä huomiota omaan kielen käyttöönsä.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Terveelliset ja liikunnalliset elämäntavat tulevat tutuksi varhaiskasvatuksen alkutaipaleesta lähtien. Ohjattujen liikuntatuokioiden ja -leikkien lisäksi kiinnitetään huomiota myös arjen liikuntamahdollisuuksien ja päivittäisen liikkumisen lisäämiseen turvallisuus huomioiden. Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa on panostettu liikuntavälineistön lisäämiseen niin ulkona kuin sisällä ja toimintatavoissa on huomioitu liikunnan ja liikkumisen merkitys. Siirtymätilanteissa hyödynnetään esimerkiksi erilaisia liikkumistapoja, lasten annetaan kokeilla ja haastaa itseään liikunnallisesti jatkuvasti uusilla tavoilla. Säännölliset, ohjatut liikuntahetket tarjoavat liikunnan riemun lisäksi myös mahdollisuuden oppia uusia liikunnallisia taitoja ja liikuntaleikkejä. Vuosittain tarjoamme sekä lapsille että koko perheelle mukavia mahdollisuuksia yhteisölliseen liikkumiseen ja oleiluun luonnossa. Pyrimme luomaan kiireettömän ilmapiiriin ja järjestämään lapsille joka päivä mahdollisuuden myös lepoon ja rauhoittumiseen.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten turvallisuuden tunnetta olemalla läsnä ja tarjoamalla syliä ja lohdutusta silloin, kun lapsi sitä tarvitsee. Kiusaamistilanteet tunnistetaan, niihin puututaan ja niitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia.

Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Tunteiden tunnistamista, sanoittamista ja hyviä kaveri- ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan aikuisen tuella päivittäin, lisäksi päiväkodeissamme käytetään monipuolisesti erilaisia tunne- ja vuorovaikutustaitomateriaaleja. Näiden taitojen avulla vahvistetaan lasten omia voimavaroja tunnistaa ja ehkäistä kiusaamista. Kiusaamisen ehkäisy on jatkuva prosessi, johon kuuluvat seuraavat vaiheet: ennakointi, tunnistaminen, puuttuminen, arviointi, havainnointi ja jälleen ennakointi. Aikuiset puuttuvat kiusaamistilanteisiin välittömästi keskustelemalla lasten kanssa ja pohtimalla tilanteisiin ratkaisua ja toimintamalleja tarvittaessa myös avoimesti lasten huoltajien kanssa. Kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää sallita missään muodossa.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Turvallisuutta ja kestävä elämäntapaa edistetään huolehtimalla lasten ja koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa tavoitteenamme on varhaisesti tukea perheiden turvallista ja väkivallatonta arkea. Väkivalta voi ilmentyä joko fyysisenä, psyykkisenä tai sosiaalisena vahingontekona. Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen vasu-keskustelun yhteydessä perheen kokemasta turvallisuuden tunteesta ja yleisen hyvinvoinnin tilasta. Käytämme turvallisuuskeskustelun pohjana puheeksi ottamisen 4 askeleen -mallia: **pysähdy, kysy, kuuntele ja kannusta** (Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys).

Varhaiskasvatuksessa opettelemme lasten kanssa myös ekologisia ajattelu- ja toimintamalleja. Pienien arjen tekojen avulla, kuten esimerkiksi jätteiden lajittelulla, turhien valojen sammuttamisella ja ruoasta tulevan hävikin minimoimisella, Jokaisesta päiväkodista löytyy oma turvallisuussuunnitelma, jossa on ohjeet turvallisuuden eri osa-alueita koskevien uhkatilanteiden varalle. Lisäksi päiväkodeista löytyvät suojelusuunnitelma ja ohjeet tapaturmatilanteiden varalle. Henkilöstön työhyvinvointiin panostetaan kiinnittämällä huomiota muun muassa kiireettömiin ja arvostaviin kohtaamisiin niin työssä kuin työajan ulkopuolellakin. Lisäksi henkilöstöä kannustetaan liikunnan lisäämiseen niin työssä kuin vapaa-ajallakin.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristö on kokonaisuus, joka syntyy yhdessä tekemällä ja siinä toimimalla. Tavoitteenamme on luoda monipuolinen oppimisympäristö, joka toisaalta houkuttelee tutkimiseen ja toimintaan, mutta josta löytyy myös tila rauhoittumiselle ja

keskittymistä vaativalle tekemiselle. Keskeistä oppimisympäristössä on turvallisuus ja pedagogisuus. Oppimisympäristö on muuntuva ja muokattavissa oleva kokonaisuus, joka rakentuu ryhmän tarpeiden mukaan läpi toimintavuoden. Lasten osallisuus toteutuu, kun lapset otetaan mukaan oppimisympäristön suunnitteluun, rakentamiseen ja arviointiin. Lasten työt, ideat ja ajatukset tuodaan näkyväksi ”lasten seinille”.

Vuorovaikutus on keskeisin varhaiskasvatuksen laatua mittaava tekijä ja se näkyy lasten keskinäisissä suhteissa, lasten ja henkilöstön välisissä kohtaamisissa sekä henkilöstön yhteishengessä ja vuorovaikutuksessa. Kaakon kaksikossa panostetaan sosiaalisen ja psyykkisen oppimisympäristön luomiseen vaalimalla henkilöstön sensitiivistä otetta kohdata ja nähdä lapset sekä kuulla heitä aidosti. Henkinen hyvinvointi ja hyväksytyksi tuleminen tunne edes auttavat oppimista ja hyvinvointia, ja ovat siten tärkeimpiä oppimisympäristön rakennuspalikoita. Panostamme siihen, että lapselle syntyy tunne ryhmään kuulumisesta ja ryhmän jäsenenä toimimisesta. Ryhmähenkeä kohottavat esimerkiksi lastenkokoukset ja yhteiset päivittäiset kokoontumiset lapsiryhmän kesken. Henkilöstö kiinnittää huomiota ryhmäytymiseen ja yhteishengen luomiseen, erityisesti toimintakauden alussa, mutta myös koko toimintakauden ajan. Ryhmäytyminen mahdollistetaan pienryhmätoiminnan, yhteisten kokemusten ja vuorovaikutus- sekä yhteisleikkien avulla.

Lasten saatavilla ja käytössä on riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Muun muassa urheilukenttä, rannat, metsät, lähiluonto, leikkipuistot, koulun piha ja liikuntasalit kuuluvat oppimisympäristöihimme. Ne tarjoavat erilaisia kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina. Tavoitteena on vähintään kerran viikossa lähteä pois päiväkodista ja päiväkodin pihalta tutustumaan lähialueen tarjoamiin muihin oppimisympäristöihin. Teemme mahdollisuuksien mukaan retkiä lähialueiden kulttuuri- ja matkailukohteisiin sekä vierailuja vanhusten palveluyksiköihin. Toimimme yhteistyössä kirjaston, koulujen, seurakunnan ja alueen kulttuuripalvelujen, liikuntatoimen ja urheiluseurojen sekä erilaisten yhdistysten kanssa.

3.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta, onnistumisesta ja

suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen henkilöstöllä. Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana.

Varhaiskasvatuksessa kasvatusyhteistyö lapsen huoltajan kanssa pohjautuu ajatukseen siitä, että jokainen lapsi on yksilö ja jokaisen lapsen oikeus on saada oman kehityksensä sekä tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa on tärkeää aloittaa vuoropuhelu perheen kanssa, vanhemmat ovat lapsensa parhaat asiantuntijat. Varhaiskasvatushenkilöstöllä on puolestaan koulutuksen ja kokemuksen antama ammatillinen tieto ja osaaminen. Avoin, luottamuksellinen ja arvostava vuorovaikutus antavat parhaat edellytykset sujuvalle yhteistyölle. Kasvatusyhteistyössä henkilöstö tukee perhettä heidän kasvatustehtävässään niin, että kummankin osapuolen asiantuntemus yhdistyy lapsen edun toteutumiseksi. Kasvatusyhteistyö laajenee silloin, kun lapsi tarvitsee kehityksessään ja oppimisessaan tukea. Tällöin mukana yhteistyössä ovat alusta alkaen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja mahdolliset muut eri asiantuntijatahot päiväkodin ulkopuolelta. Luottamuksellinen ilmapiiri ja vanhempien osallisuus korostuvat tällaisissa haastavissa tilanteissa. Kiireettömyys ja aito, aktiivinen kuuntelu viestivät vanhemmalle, että heidän näkökulmiaan arvostetaan ja niillä on merkitystä.

Kaakon kaksikossa perheille tarjotaan mahdollisuus työntekijän tutustumiskäyntiin perheen kotona ennen varhaiskasvatuksen aloittamista. Lisäksi perhe voi käydä lapsen kanssa tutustumassa päiväkotiin lapsen tarvitseman määrän, jotta aloituksesta tulisi lapselle mahdollisimman positiivinen kokemus. Arjen keskustelut ja kohtaamiset ovat kasvatusyhteistyössä tärkeitä palasia. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Etenkin aloitusvaiheessa huoltajien kanssa voidaan vaihtaa lapsen kuulumisia myös kesken päivän puhelimitse, tekstiviestein tai sähköpostilla.

Huoltajien ajatukset ja toiveet varhaiskasvatukseen liittyen ovat enemmän kuin tervetulleita. Huoltajia rohkaistaan kertomaan ajatuksiaan ja ideoitaan päivittäisissä kohtaamisissa, vanhempainilloissa, vasu-keskusteluissa, yhteisissä tapahtumissa sekä jättämään ajatuksiaan ja toiveitaan ryhmän palautelaatikkoon. Yhteiselle keskustelulle ja huoltajien kohtaamiselle varataan kiireetöntä aikaa lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelussa. Jokaiselle lapselle laaditaan jokaisen toimintavuoden alussa varhaiskasvatussuunnitelma (vasu), yhdessä huoltajien kanssa. Lapsen vasu arvioidaan yhdessä keskustellen joka kevät ja aina tarvittaessa.

Kasvatusyhteistyö on myös huoltajien keskinäistä vertaisvuorovaikutusta. Kauden aikana järjestämme yhteisiä tapahtumia, jotta perheet voivat verkostoitua ja tutustua toisiinsa paremmin,

myös henkilöstö tulee yhteisten kokemusten kautta tutummaksi. Vanhemmilla on aina mahdollisuus perustaa vanhempaintoimikunta tai osallistua jo olemassa olevaan vanhempaintoimikuntaan. Vanhempaintoimikunta vastaa erilaisista tapahtumista, retkistä, retkirahoista ja talkoista yhteisen varhaiskasvatuksen eduksi.

3.4 Yhteistyö eri tahojen kanssa

Kaakon kaksikossa monialainen yhteistyö on osa varhaiskasvatusta. Toimimme yhteistyössä lähialueiden eri toimijoiden kanssa. Käymme säännöllisesti kirjastossa tai kirjastoautolla tutustumassa ja lainaamassa lasten kirjallisuutta. Lisäksi kirjastot voivat tarjota päiväkodeille satuhetkiä luettuna tai valkokankaalla esitettynä. Haminan seurakunta järjestää mahdollisuuksien mukaan katsomuskasvatustuokioita päiväkodeilla toimintakauden aikana sekä erilaisia tapahtumia esimerkiksi kirkossa liittyen juhlapyyhiin.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus, tästä johtuen teemme säännöllistä ja suunnitelmallista yhteistyötä lapsen oppimisen, kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi, esimerkiksi lastenneuvolan ja perhetyön kanssa. Yhteistyö tapahtuu aina ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Neuvolan terveydenhoitaja käy havainnoimassa jokaisen lapsiryhmän toimintaa ja tutustumaan lapseen osana ryhmää kerran toimintakauden aikana. Käynnin jälkeen terveydenhoitaja keskustelee havainnoista ryhmän henkilökunnan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa erillisessä yhteistyöpalaverissa.

Laajennettu terveystarkastus koskee varhaiskasvatuksessa 4-vuotiaita lapsia, joista varhaiskasvatuksen henkilökunta täyttää neuvolan kanssa erikseen sovittavan lomakkeen. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi omalta osaltaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia kokonaisvaltaisesti ja kirjoittaa havainnoista selvityksen lapsen varhaiskasvatustilanteesta. Huoltajat toimittavat selvityksen neuvolaan tarkastuksen yhteydessä. Vastaavasti varhaiskasvatuksen henkilöstö saa palautetta neuvolan havainnoista ja tarkastuksen yhteydessä esiin nousseista tärkeistä asioista erillisellä lomakkeella.

Kaakon Kaksikossa varhaiskasvatusryhmien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteistyö on jatkuvaa ja säännöllistä, joten mahdollinen tuen tarve kehityksen eri osa-alueilla havaittaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tarvittaessa teemme yhteistyötä myös muun muassa puheterapeuttien, toimintaterapeuttien, AAC- ohjaajien (puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi), lasten, nuorten ja perheiden palveluiden, kuten lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon kanssa. Lastensuojelun kanssa tehtävä monialainen yhteistyö voi olla joko ennalta ehkäisevää tai osana korjaavaa perhetyötä. Lisäksi ohjaamme perheitä tarvittaessa eteenpäin, esimerkiksi lastenneuvolaan kehityksellisen tuen tiimin arviointia (KETTU-tiimi), erikoissairaanhoidon lähetteitä ja neuvolapalveluita varten.

Kuulumme Yhessä -tiimiin, joka on monialainen tiimi ja sen tehtävänä on antaa apua ja tukea perheille varhaisesti. Yhessä -tiimiin kuuluvat terveydenhoitaja, perheohjaaja, sosiaaliohjaaja sekä varhaiskasvatuksen henkilökuntaa tarpeen mukaan. Yhessä -tiimi tekee vuosittain arviointia tiimin toiminnan sisällöistä ja rakenteista sekä pyrkii arvioinnin avulla edelleen kehittämään toimintaansa.

Noudatamme monialaisessa yhteistyössä Kymenlaakson maakunnallista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa ja sen toimivuuden arviointi tapahtuu Lasten, nuorten ja perheiden (LAPE) -ohjausryhmän kautta, johon Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksesta osallistuu varhaiskasvatusjohtaja.

4 VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITELU JA TOTEUTTAMINEN

4.1 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Kuvio 1. Pedagoginen viitekehys (Opetushallitus, 2022)

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laajaalaista osaamista (kuvio 1).

Kaakon kaksikossa tavoitteena on vahvistaa suunnitelmallisesti toiminnan pedagogisuutta, toimintakulttuurin kehittymistä ja pedagogista johtamista. Varhaiskasvatuksen laatu määräytyy sen mukaan, minkälaista pedagogiikkaa ja vuorovaikutusta päiväkodeissa harjoitetaan. Pedagogista toimintaa kehitetään erityisesti vahvistamalla ja lisäämällä pienryhmätoimintaa, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia työtiimeissä sekä lisäämällä lasten ja perheiden osallisuutta. Tavoitteisiin pääsemistä tukee säännölliset, kuukausittain järjestettävät osasto/työyhteisöpalaverit sekä tiimeille järjestettävä viikoittainen pedagoginen suunnittelu- ja keskustelu-aika. Lisäksi jokaisena toimintavuonna järjestetään yhteisiä toiminnan kehittämiseen tähtäviä työiltoja päiväkodeittain tai koko Kaakon kaksikon henkilöstön kanssa.

Pienryhmä on meillä yhden kasvattajan ja 3-7 lapsen ryhmä, jossa huomioidaan erityisesti lasten kehitystaso, mielenkiinnon kohteet, ystävyyssuhteet sekä vertaisoppiminen. Pienryhmien muodostamisessa otetaan huomioon myös se, mitä kulloinkin ollaan tekemässä ja minkälaiset

pienryhmät lasten tarpeita parhaiten palvelevat. Pienryhmätoiminnassa kasvattaja ohjaa aktiivisesti ja innostuneesti ryhmäprosessia, havainnoi toiminnan etenemistä, sekä huolehtii siitä, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa avun ja tuen liittyä toimintaan omista lähtökohdistaan käsin.

Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa toimii osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö, jonka osaamista kehitetään vuosittain erilaisia lisäkoulutuksia hyödyntäen. Kaakon kaksikossa on myös tarvetta vastaava erityisopettajaresurssi sekä lapsen tuen järjestämisen kannalta tärkeä ryhmäavustaja.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa noudatetaan *havainnointi-dokumentointi-arviointi-kehittäminen* prosessikehää. Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta. Ryhmät itse valitsevat, mitkä dokumentointimuodot ovat heille ominaisimmat. Varhaiskasvatuksen arkea tehdään päivittäin näkyväksi lasten koteihin Tiny App -sovelluksen kautta, hyödyntäen muun muassa valokuvia, videoita sekä lasten ja aikuisten kertomuksia päivän tapahtumista. Lapsen kasvua dokumentoidaan jokaisen lapsen henkilökohtaiseen vasuun ja kasvunkansioon, joka sisältää esimerkiksi lasten tekemiä kädentöitä, piirroksia, sanontoja, leikki-tilanteiden kuvauksia, valokuvia kotoa ja päiväkodista jokaiselta lapsen varhaiskasvatusvuodelta.

Havainnoinnin tukena meillä on käytössä erilaisia havainnointilomakkeita sekä muun muassa kokonaisvaltaiset arviointimateriaalit; 3-vuotiaan HALI- ja 5-vuotiaan KEHU -testistö. Havaintojen kirjaaminen ja kuvaaminen eli dokumentointi on päivittäistä. Henkilöstö havainnoi lasten toimintaa arjen tilanteissa ja satunnaisesti pidetään erillisiä havainnointipäiviä, joihin voi osallistua myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Lapsen kasvua ja kehitystä havainnoidaan ja dokumentoidaan myös yhteistyössä neuvolan ja muiden asiantuntijatahojen kanssa. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Toiminnan havainnointi- ja dokumentointikeinoina hyödynnetään valokuvausta ja videointia, arjen kirjauksia ja huomioita sekä selvitystä lapsen varhaiskasvatustilanteesta, joka yleensä tehdään laajennettua 4 -vuotistarkastusta tai muita yhteistyötahoja varten. Havainnoinnin kohteena ovat lapsen vahvuudet ja mahdolliset tuen tarpeet sekä kasvattajien toiminta- ja työtavat.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu laaditaan lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen ja/tai jokaisen toimintakauden alkaessa. Lasten vasuista koostetaan koko ryhmän toiminnan suunnittelua tukeva pedagoginen suunnitelma eli ryhmävasu, josta nähdään kunkin lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet ja tavoitteet sekä ryhmän toiminnalle asetetut tavoitteet ja työtavat. Ryhmävasu pidetään kussakin varhaiskasvatusryhmässä helposti saatavilla, jotta sitä voidaan hyödyntää arjen toiminnassa. Ryhmävasun avulla pyrimme tuomaan asetetut tavoitteet näkyväksi osaksi varhaiskasvatuksen arkea sekä arvioimaan toimintaamme lapsen vasuun kirjattujen tavoitteiden näkökulmasta.

4.3. Monipuoliset työtavat

Varhaiskasvatuksen toiminta on tavoitteellista ja kokonaisvaltaista. Se on monipuolista ja suunniteltua, lasten vahvuudet ja tuen tarpeet huomioivaa toimintaa, jossa on pedagoginen jatkumo. Toimintaa ohjaa kokopäiväpedagogiikan idea ja lasten osallisuus (luku 3). Kaikki arjen tilanteet ovat oppimistilanteita ja kaikki toiminta on pedagogisesti perusteltavissa.

Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Lapset osallistuvat työtapojen suunnitteluun ja valintaan mahdollisuuksien ja omien taitojensa mukaisesti. Toiminta- ja työtapojen valinta pohjautuu lasten hyvään tuntemukseen sekä herkkyyteen hyödyntää ja huomata tärkeät pedagogiset hetket. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lapsilta tulevat aloitteet voivat olla niin sanallisia kuin kehollisia ja sanattomiakin, joten niiden huomaaminen vaatii henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa eli herkkiä korvia ja tarkkoja ”pedagogisia silmälaseja”.

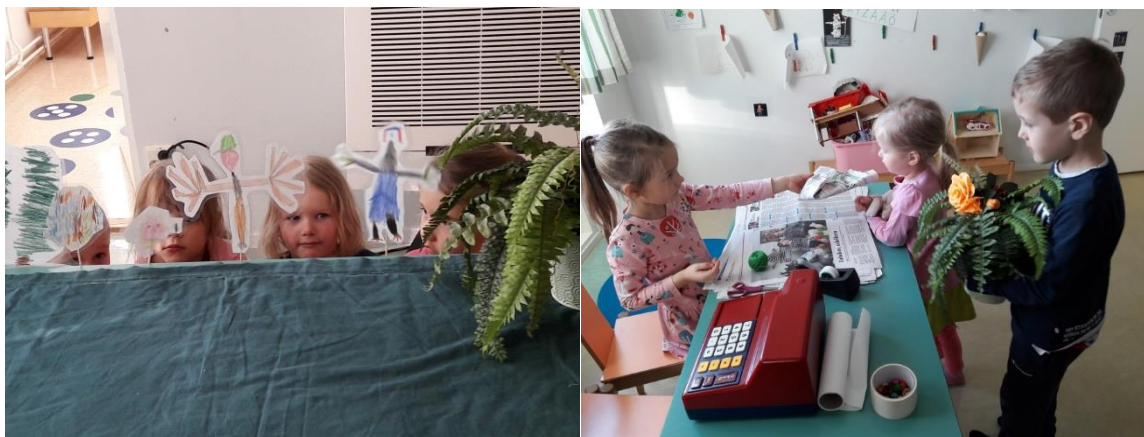
Varhaiskasvatuksessa käsiteltävät ilmiöt ja aiheet nousevat lasten kokemusmaailmasta, leikeistä ja lapsia kiinnostavista asioista. Varhaiskasvatuksen toiminnassa järjestetään säännöllisesti hetkiä, joissa lapset pääsevät tuomaan myös suunnitellusti omia ajatuksiaan ja toiveitaan esille, esimerkiksi lapsiryhmän yhteisissä kokoontumisissa. Oppiminen tapahtuu toiminnallisesti, itse kokien ja tutkien. Kasvattajat pyrkivät omalla ihmettelevällä työotteellaan auttamaan lapsia oivaltamaan asioita itse tai auttavat tarvittaessa lasta myös etsimään lisätietoa käsiteltävästä aiheesta.

Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline, että opettelun kohde. Kaakon kaksikossa digitaalisten välineiden hyödyntämistä harjoitellaan yhdessä lasten kanssa ja niitä lisätään asteittain mukaan varhaiskasvatuksen toimintaan. Lapsia kannustetaan yrittämään ja harjoittelemaan erilaisia toimintatapoja ”vielä”-periaatteen mukaisesti, tämä tarkoittaa sitä, että kasvattajat tukevat lapsia arjen haasteiden edessä sanomalla ”et ehkä vielä osaa, mutta pian opit, kun jaksat yrittää ja

harjoitella”. Oppimisen ilmapiirissä painotetaan empaattisen vuorovaikutuksen periaatteita, sensitiivisyyttä ja toisten huomioon ottamista.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeisin ja lapselle ominaisin tapa toimia. Leikissä lapsi on aina aktiivisessa roolissa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin. Leikin avulla koetaan yhdessä tekemisen ja leikin riemua, harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja tuetaan lasten keskinäisiä vertaissuhteita. Leikin avulla opetellaan muun muassa käsittelemään tunne-elämää, ristiriitatilanteita ja etsimään niiden ratkaisuun rakentavia keinoja.

Pitkäkestoiselle leikille annetaan aikaa ja varataan tilaa sopimalla säännöt ja joustamalla päivärytmistä ja aikatauluista. Leikin jatkuvuutta pyritään tukemaan niin, että sama leikki voi jatkua iltapäivällä ja/tai seuraavina päivinä. Leikkiville lapsille ja aikuisille annetaan mahdollisuus rauhalliseen tilaan ja aikaa keskittyä leikkiin. Leikki saa näkyä ja kuulua. Oppimisympäristö edistää leikkiä ja tarjolla on erilaisia leikkivälineitä, tiloja ja materiaaleja, joista leikin voi kehittää ja joihin leikki voi rakentua. Lelut, pelit, roolivaatteet, askartelutarvikkeet, tutkimis- ja liikuntavälineet ovat helposti lasten saatavilla tai kuvien avulla pyydettyä leikkiin ja tutkimiseen. Kasvattajat kannustavat lapsia kekseliäisyyteen, käyttämään mielikuvitusta ja toimimaan luovasti.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstö voi esimerkiksi auttaa lapsia leikin alkuun saamisessa, leikin siemenen istuttamisessa ja leikin rakentamisessa lasten ideoiden pohjalta. Toisinaan aikuista tarvitaan viemään leikkiä eteenpäin, vaikkapa vaihtoehtoja

tarjoamalla. Kasvattajien tehtävä on tukea jokaista lasta leikkiin pääsemisessä ja siinä pysymisessä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. Kasvattajan henkinen ja fyysinen läsnäolo ilman keskeytyksiä takaavat leikkirauhan, leikkiin kiinnittymisen ja leikin sujumisen. Myös aikuiset leikkivät mukana, ja siten opettavat lapsia leikkimään, esimerkiksi näyttämällä mallia, miten tehdään leikkialoitteita. Liki jokaisen lapsen toive varhaiskasvatukseen henkilöstölle on: *”Toivoisin, että päiväkodin aikuiset olisivat leikissä mukana”* tai *”toivoisin, että päiväkodin aikuiset leikkis meidän kaa hippaa.”*

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnot käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita käsiteltäessä tuetaan lasten osallisuutta ja luotetaan lasten osaamiseen, sekä kykyyn toimia ja suunnitella omaa toimintaansa. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Lasten kanssa uusia asioita opeteltaessa tai kohdattaessa, kasvattajat huomioivat, että toiminta tukee lapsen ikätason mukaista kehitystä ja oppimista. Asioiden käsittelyssä tuetaan lasten omaa oivaltamista, esittämällä lapsille ratkaisuun johtavia kysymyksiä valmiiden vastausten sijaan. Lapsille tarjotaan monipuolisia kokemuksia jokaiselta oppimisen eri osa-alueelta ja toiminnassa otetaan huomioon toistojen ja kokemusten merkitys oppimisen pohjana.

Kielten rikas maailma

Lasten **kielellisiä taitoja** ja **valmiuksia** sekä **kielitietoisuutta** ja **kielellisiä identiteettejä** tuetaan kaikissa arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Lapsia rohkaistaan käyttämään kieltä monipuolisesti, lisäksi vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Riimittelyt, rytminen tavuttaminen, asioiden ja esineiden nimeäminen, kielen monipuolinen käyttäminen, lorut, runot, satujen lukeminen, saduttaminen ja laulut tukevat lasten kielen kehitystä ja kasvattavat lasten sanavarantoa arjessa. Tarvittaessa kielen kehittymistä tuetaan myös kuvien, toimintataulujen, tukiviittomien ja konkreettisten esineiden ja apuvälineiden avulla. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuksessa panostetaan vuorovaikutuksen laatuun ja lasten osallisuuteen vuorovaikutuksessa. Tavoitteenamme on monipuolisesti tukea lasten kielellistä kehittymistä, huomioida lapsi tasavertaisena keskustelukumppanina sekä varmistaa lapsen viesteihin vastaaminen päivittäisessä toiminnassa. Asioita nimetään ja toistetaan, lasten kanssa keskustellaan ja puhetta mallinnetaan. Lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö ja vuorovaikutustaidoistaan. Monilukutaitoa harjaannutetaan arjessa kuvia ja tekstejä yhdessä pohtien ja tulkiten sekä asioita yhdessä selvittellen ja seuraten. Tämä tukee ja vahvistaa lapsen omaa ajattelua ja tiedonhalua. Myös sanaton viestintä huomioidaan toiminnassa.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvausta sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Varhaiskasvatuksemme arkeen kuuluvat päivittäiset satu- ja lauluhetket sekä erilaiset laulu-, loru- ja vuorovaikutusleikit. Lisäksi tanssimme ja soitamme erilaisia soittimia, kuuntelemme musiikkia ja liikumme sen tahdissa. Lapsia kannustetaan ilmaisemaan musiikin herättämiä tunteita. Soittimet asetetaan päiväkodeissa niin, että ne ovat helposti lasten saatavilla tai liikutettavissa ryhmätilaan. Musiikki on suunniteltujen musiikkituokioiden lisäksi mukana koko päivässä; leikeissä, hoitotilanteissa sekä

odotus- ja siirtymätilanteissa. Musiikin opetus voi toteutua myös yhteistyössä alueen musiikin alan toimijoiden ja ammattilaisten kanssa.

Lasten suhdetta **kuvalliseen ja käsityölliseen ilmaisuun**, muuhun visuaaliseen tuottamiseen ja kulttuuriperintöön kehitetään kokeilemalla erilaisia kuvan ja käsityön tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvallisen ilmaisun työtapoja ovat esimerkiksi maalaaminen ja piirtäminen eri tekniikoilla, muovaileminen, taikahiekan rakentaminen, kuvaaminen ja videoiminen sekä askarteleminen erilaisista materiaaleista. Materiaalit ja välineet ovat monipuolisesti lasten saatavilla, näin varmistetaan myös mahdollisuus lasten luovaan työskentelyyn.

Sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun rohkaistaan kannustavalla ilmapiirillä ja mallia näyttämällä. Tilanteeseen heittäytymällä vahvistetaan tekemisen iloa ja innostusta, esimerkiksi rooliin heittäytymällä draaman, tanssin ja leikin keinoin. Draamaleikin kautta voi käsitellä monenlaisia

teemoja ja vaikeitakin asioita, turvallisesti lasten kanssa. Arjen toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja akrobatiaa. Roolivaatteet ja käsineet ovat vapaasti lasten käytettävissä.

Minä ja meidän yhteisöme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median** näkökulmista.

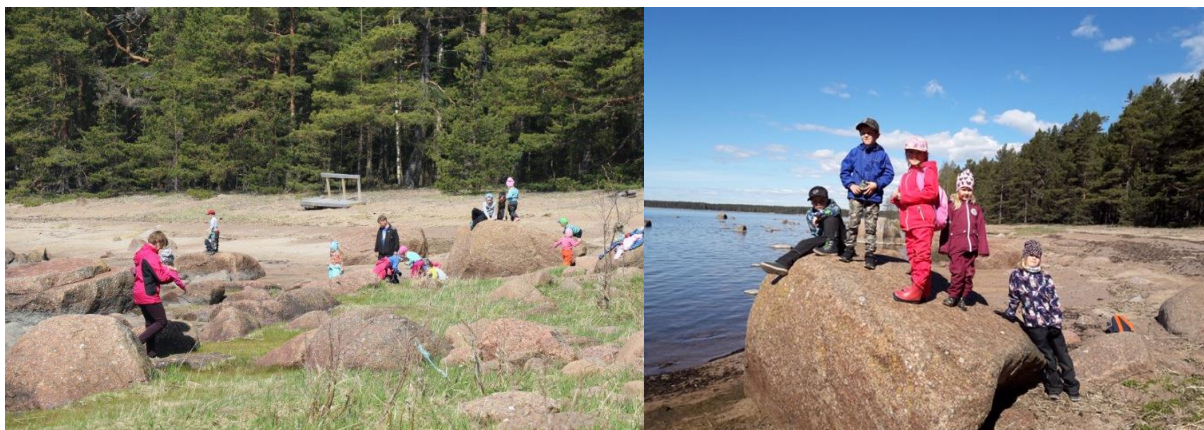
Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan muun muassa pohtimalla yhdessä ystävyyttä, ihmisyyttä, oikean ja väärän erottamista, oikeudenmukaisuutta sekä tunteiden, kuten pelon, surun

ja ilon tunnistamista ja nimeämistä. Ryhmissä pohditaan lasten kanssa yhdessä ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita sekä hyviä käytöstapoja ja toisen kohtaamisen periaatteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Lasten kanssa tutustutaan ryhmässä läsnä oleviin erilaisiin kulttuureihin, annetaan lasten kysymyksille tilaa sekä pohditaan erilaisuutta turvallisessa ympäristössä. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenvuorokierroon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta. Jokainen toimintakausi sisältää tutustumista Kaakon kaksikon kunta-alueisiin ja paikalliseen kulttuuriperintöön retkeilemällä lähiympäristön kohteissa, vieraillemalla paikallisissa yrityksissä ja palvelutuottajien luona. Osallistumme lasten kanssa myös ajankohtaisiin tapahtumiin sekä muuhun paikalliseen toimintaan mahdollisuuksien mukaisesti.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähte ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Matemaattista ajattelua ja matemaattisia valmiuksia harjoitellaan päivittäisissä tilanteissa sekä sisällä että ulkona. Toiminnassa huomioidaan tilanteita, joissa voidaan harjoitella laskemista ja luokittelua, vertailua, värejä, muotoja, määriä, sarjoittamista sekä aikakäsitteitä. Lasten innostusta tuetaan ja kannustetaan matemaattisten taitojen harjoitteluun sekä innostetaan lapsia huomaamaan ja tarkastelemaan matemaattisia asioita arkipäivän ympäristössämme leikkien ja pelaten.

Ympäristökasvatuksessa lähiympäristöä ja luontoa hyödynnetään toiminnassa mahdollisuuksien mukaan tekemällä metsäretkiä, liikkumalla luonnossa sekä hyödyntämällä lähiliikuntapaikkoja. Lasten mielenkiintoa ja innostusta luontoa ja sen elämää kohtaan tuetaan, ja luonnon muuttumiseen kiinnitetään huomiota vuoden aikojen mukaan. Lasten kanssa opetellaan luonnon kunnioittamisen taitoja ja luonnonsuojelua sekä sitä, miten luonnossa liikutaan ja toimitaan luontoa kunnioittavasti ja vastuullisesti. Metsäretkillä harjoitellaan jokamiehen oikeuksia ja metsässä liikkumisen taitoja, lisäksi ympäristön havainnoinnin ja tutkimisen ohella voimme esimerkiksi marjastaa. Pohdimme myös, mitä kestävä kehitys on, miten voimme sitä itse toteuttaa esimerkiksi kierrättämällä, säännöstelemällä veden ja sähkön kulutusta sekä hyödyntämällä luonnonmateriaaleja toiminnassa ja askarteluissa. Luontoa ja luonnon kiertokulkua havainnoidaan kaikin aistein siitä nauttien, sitä myös dokumentoidaan esimerkiksi kuvaamalla ja seuraamalla kasvun ihmettä. Päiväkodissa voidaan esimerkiksi kasvattaa kukkia ja hyötykasveja. Lähiympäristössä liikuessa lasten kanssa opetellaan huomioimaan ympäristön siisteyttä sekä käytännön tapoja, joilla toimia ympäristön puolesta, esimerkiksi kierrätystaitoja harjoittelemalla.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan päiväkodissa oleviin digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapset saavat käyttää kameraa ja ottaa itse valokuvia ja videoita puhelimella tai tabletilla sekä sanoittaa niihin kuvatekstejä. Lasten kanssa harjoitellaan teknologian ja median turvallista käyttöä sekä niihin liittyviä taitoja. Käytämme oppimisessa hyödyksi tietotekniikan mahdollisuuksia, esimerkiksi etsimällä tabletilla tai tietokoneelta tietoa erilaisista, lapsia kiinnostavista ilmiöistä tai vaikkapa tulostamalla internetistä värityskuvia. Lasten kanssa tutustutaan sanomalehteen ja valokuvaamisen alkeisiin.

Kasvan, liikun ja kehityn

"Viihdyn päiväkodissa, kun mennään liikuntasaliin."

Kasvan, liikun ja kehityn oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laajaalaista osaamista.

Kaakon kaksikon varhaiskasvatus kuuluu valtakunnalliseen *Ilo kasvaa liikkuen* -ohjelmaan, jossa muun muassa pyritään saavuttamaan 3 tunnin päivittäinen liikuntasuositus jokaisen lapsen kohdalla yhteistyössä perheen kanssa. Tavoitteenamme on tarjota UKK-instituutin suositusten mukaisesti kaikille lapsille päivittäin monipuoliset mahdollisuudet liikkua ja hengästyä. Pitkiä istumisjaksoja vältetään ja vauhdikkaan fyysisen aktiivisuuden määrää pyritään aktiivisesti lisäämään. Olemme myös tietoisesti lisänneet henkilöstön liikunnallista osaamista tarjoamalla heille vuosittain mahdollisuuden suorittaa Suomen urheiluopiston järjestämän lasten liikunnan ja valmennuksen ammattitutkinnon. Ammattitutkinnon käyneen kasvattajan keskeisin tehtävä on olla varhaiskasvatuksessa lasten liikunnan edistäjä ja lasten liikunnan puolesta puhuja.

Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa tuemme lasten hieno- ja karkeamotoristen taitojen sekä tasapainotaitojen kehittymistä päivittäisessä varhaiskasvatustoiminnassa. Pyrimme aktiivisesti lisäämään arjen liikuntaa niin sisällä kuin ulkonakin, sekä kannustamaan lapsia ja perheitä liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen. Liikunnan lisäämisen edistämiseksi liikuntaa rajoittavia kieltoja on purettu, liikuntasalipäiviä on säännöllistetty ja liikkumiseen houkuttelevia välineitä on otettu arkipäiväiseen käyttöön lapsiryhmissä ja siirtymätilanteissa. Liikuntavälineistöä on ryhmätiloissa lasten saatavilla ja toimintaympäristö on luotu liikkumaan houkuttelevaksi - lapsilla on ilo liikkua.

Hyödynnämme siirtymätilanteita ja arjen pieniä odottamisen hetkiä antaen lapsille tuolloin liikunnallisia tehtäviä ja haasteita. Varhaiskasvatuksen liikunta sisältää monipuolisesti kehitystason mukaista, ohjattua välinetaitojen harjoittelua, kausiliikuntaa (talvilajit ja kesälajit) sekä perusarkiliikuntaa. Päiväkodeissa järjestetään säännöllisesti ohjattuja liikuntaleikkejä pihalla (muuveri). Henkilöstö tarttuu lasten liikuntaleikkiehdotuksiin ja toiveisiin matalalla kynnyksellä, toimien lapsia innostavasti ja kannustavasti liikkumalla itse mukana leikeissä omalla tyylillään. Varhaiskasvatuksessamme pyrimme tukemaan lasten ja kasvattajienkin liikunnallisen identiteetin

kehittymistä jokaisen omista lähtökohdista käsin. Kaikille annetaan mahdollisuus liikkua ja jokaista kannustetaan omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona, eri vuodenaikoina ja erilaisissa ympäristöissä. Lapset ovat myös aktiivisesti mukana arjen monipuolisissa työtehtävissä omien taitojensa mukaan, esimerkiksi auttamassa kattamisessa tai hakemassa tarvittavia välineitä.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Terveellisiä ja hyviä ruokailutapoja opitaan ruokailuhetkissä aikuisen ohjauksessa. Lapset pääsevät harjoittelemaan pöydän kattamista, annoskoon arviointia ja ruuan itse ottamista mahdollisuuksien mukaan. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa, hyviä pöytätapoja, terveellisiä ruokailutottumuksia sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Lapsia kannustetaan rohkeasti maistamaan monenlaisia makuja.

”Toivoisin, että sais tiskata ja olla apulaisia.”

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Lasten kanssa pohditaan yhdessä turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä, esimerkiksi retkelle lähdeettäessä ja lähiympäristössä liikkuesssa. Lapset opetetaan käyttämään huomioliivejä sekä toimimaan liikenteessä turvallisesti, harjoitteleamalla liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja turvallisesta tien ylityksestä lähtien. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä eri kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Vieras- ja monikielisten lasten varhaiskasvatus järjestetään perheen lähipäiväkodissa tai perheen toiveen mukaisessa päiväkodissa. Kaakon kaksikossa ei järjestetä kokonaan ruotsin- tai englanninkielistä varhaiskasvatusta. Lapsen vasu -keskustelussa keskustellaan perheen kanssa kotona puhuttavista kielistä sekä heidän kulttuuristaan ja siihen mahdollisesti liittyvistä erilaisista toimintatavoista. Perheen kanssa myös pohditaan, mitä kieleen ja kulttuuriin liittyviä asioita perhe toivoo varhaiskasvatuksen henkilöstön erityisesti huomioivan arjessa. Perheen kanssa käydään läpi varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja työtapoja sekä sitä, miten suomi toisena kielenä (S2-opetus) päiväkodeissamme järjestetään ja mitä se tarkoittaa. Lisäksi keskusteluissa pohditaan toimintatapoja, joilla lapsen äidinkielen kehittymistä suomen kielen rinnalla tuetaan. Yhteisen ymmärryksen takaamiseksi käytämme vasu-keskusteluissa sekä tärkeimpien tiedotteiden kääntämisessä tarvittaessa tulkkaukspalvelua.

Lasten kanssa tutustutaan ryhmän lasten eri kulttuuritaustoihin, kieliin ja uskontoihin tukien näin lasten kielitietoisuuden kehittymistä. Lapsia rohkaistaan puhumaan omaa äidinkieltään mahdollisuuksien mukaan ja kulttuurien moninaisuutta tehdään näkyväksi toimintaympäristössämme, esimerkiksi laittamalla ryhmän lasten äidinkielellä kirjoitettuja tekstejä ja fraaseja näkyville ryhmätilaan, kuuntelemalla ja laulamalla lauluja eri kielillä tai pitämällä niin sanottuja kulttuuriteemapäiviä.

Lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa ja lapsen henkilökohtaista vasua laadittaessa tehdään lapselle tarvittaessa S2-opetussuunnitelma varhaiskasvatuksen erityisopettajan avustuksella. Lapsen päivään sisältyy paljon tilanteita, joissa voidaan tietoisesti tukea lapsen kielen kehitystä. Lisäksi suomen kieltä voidaan opetella kasvattajan ohjauksessa erillisissä pari- tai pienryhmätuokioissa. S2-opetuksessa hyödynnetään erilaisia kielen kehityksen arviointiin ja havainnointiin tarkoitettuja materiaaleja kielitaidon lähtötilanteen arvioinnissa, seurannassa ja opetuksen suunnittelussa.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

5 LAPSEN TUKI

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden.

Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä, mikäli tarvetta ilmenee, ohjaamme perheen jatkotutkimuksiin asiantuntijalausuntoa varten. Varhaiskasvatuksen erityisopetus on osa jokapäiväistä varhaiskasvatusta ja tarjoaa lapselle tämän tarvitseman tuen yleisenä, tehostettuna tai erityisenä tukena inkluusio -periaatteen mukaisesti lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tarvittavien tukitoimien arvioinnin ja suunnittelun pohjana käytetään havainnointia sekä huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta lapsesta saatuja tietoja. Lisäksi lapsen tuen tarvetta voidaan arvioida erilaisten varhaiskasvatukseen soveltuvien testien avulla.

Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa korostetaan varhaisen tuen merkitystä ja haasteiden lisääntymisen ehkäiseminen on keskeistä. Tukitoimien alettua tuen tarvetta arvioidaan ja suunnitellaan säännöllisesti dokumentoiden koko toimintakauden ajan. Tuen järjestämisessä keskeisessä roolissa ovat henkilöstön tavoitteellinen ja sitoutunut toiminta ja vuorovaikutus suhteessa toisiinsa, lapsiryhmään sekä yksittäiseen lapseen. Henkilöstön tulee tarkastella omia työtapojaan jatkuvasti sekä toimia tiimisopimukseen ja lapsen vasuun kirjattujen tavoitteiden ja pedagogisten työtapojen mukaisesti.

Tuen järjestämisen vastuut

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja / kehittämissuunnittelija vastaa koko Kaakon kaksikon päiväkotien erityisopetuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Erityisopettaja toimii lapsiryhmissä tarvetta vastaavasti muun muassa konsultoiden, samanaikais- tai yhteisopettaen, lapsi- tai pienryhmäkohtaista erityisopetusta antaen ja henkilöstön työtä ohjaten. Tuen tarpeen ja erityisopettajaresurssin hyödyntämisen alkuarviointi tehdään toimintavuoden alussa havainnoinnin pohjalta. Muuttuvaa tuen ja erityisopettajan tarvetta seurataan ja arvioidaan jatkuvasti myös kesken toimintakauden. Erityisopettaja tukee lapsen tuen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia eri tasoisesti sekä vahvistaa henkilöstön ammatillista kasvua ja oman osaamisen kehittymistä. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat kuitenkin myös koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Toimipaikan johtaja vastaa omassa varhaiskasvatusyksikössään annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja sitoutuu tuen toteuttamiseen.

Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa toimii ryhmäavustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä tarkoittaa esimerkiksi myös sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Mahdollinen perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi tehdään yhteistyössä erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä. Kaakon kaksikossa tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi lapsen siirtyessä Miehikkälän päiväkodista vuorotai varahoitoon Virojoen päiväkotiin, tulee lapsen tuen tarve huomioida vuorohoidon toimintaa suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioidessa.

Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen johtoryhmä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä yhteisissä kokoontumisissa vuosittain. Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatusjohtaja.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan, tästä vastaa varhaiskasvatuksen opettaja.

Yhteistyön pohjana on luottamus, jota lähdetään rakentamaan perheen kanssa ensimmäisistä tapaamisista lähtien. Onnistunut yhteistyö tuen aikana on erityisen tärkeää, sillä vanhempien ja koko lähipiirin merkitys lapsen kehityksen ja oppimisen tukemisessa on kiistaton. Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.

Huoltajien tekemät havainnot ja ajatukset lapsensa kehitykseen ja tuen tarpeeseen liittyen ovat tärkeä osa tuen järjestämisen suunnittelua. Yhteistyö järjestetään siten, että huoltajien osallisuus toteutuu koko yhteistyöprosessin ajan. Yhteisissä tapaamisissa kuunnellaan ja arvostetaan huoltajien näkökulmia ja mielipiteitä koskien lapsen tuen järjestämistä ja siihen liittyviä käytäntöjä. Heitä rohkaistaan tuomaan omat ajatukset esiin myös arjen kohtaamisissa. Tukitoimien arviointia ja kehittämistä seurataan ja suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa osana päivittäistä kanssakäymistä. Vanhemmille esitellään ja kuvataan konkreettisesti tehtyjä tukitoimia ja käytäntöjä.

Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Perhe ja muut lapsen elämään tiiviisti liittyvät ihmiset sekä mahdolliset asiantuntijat muodostavat saumattoman verkoston lapsen ympärille. Lapsen oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tukitoimet ja tavoitteet suunnitellaan tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä, mutta aina yhdessä perheen kanssa. Tärkeintä on, että kaikki lapsen kanssa työtä tekevät tahot edistävät yhteistä tavoitetta.

Lapsen tuen järjestämistä suunniteltaessa kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tai henkilökohtaiseen oppimissuunnitelmaan kunkin lapsen kanssa työskentelevän asiantuntijan vastuualueet, tuen antamiseen liittyen. Tukitoimien toteutumista ja onnistumista arvioidaan yhteisissä, erikseen sovituissa tapaamisissa vähintään kaksi kertaa toimintavuodessa (syksy ja kevät). Asiantuntijan ollessa estynyt tulemaan paikalle yhteiseen arviointipalaveriin, pyydetään häneltä palaute omasta vastuualueestaan ja arvio annettujen tukitoimien onnistumisesta.

Pääasiallisia yhteistyötahojamme ovat huoltajien lisäksi lastenneuvola, Haminan perheneuvola, erikoissairaanhoidon yksiköt, terapeutit ja AAC -ohjaaja, perhetyö sekä kaikki muut sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötahot. Näiden toimijoiden kanssa tehtävät yhteistyömuodot valitaan ja suunnitellaan aina lapsen tarpeiden mukaan.

Teemme säännöllistä yhteistyötä lastenneuvolan kanssa laajennetun terveystarkastuksen yhteydessä, jolloin varhaiskasvatuksen työntekijät täyttävät *selvitys lapsen varhaiskasvatustilanteesta* -lomakkeen, joka annetaan huoltajille neuvolaan toimitettavaksi ennen lapsen 4v. tarkastusta. Neuvolan terveydenhoitaja kiertää varhaiskasvatusjohtajan kanssa vuosittain alueen jokaisessa varhaiskasvatusryhmässä havainnoimassa lasten ja lapsiryhmän toimintaa. Yhteistyöhön kuuluu lisäksi erillinen purkukeskustelu, jonka tarkoituksena on jakaa tehtyjä havaintoja lapsista. Yhteistyöpalaveri toteutetaan huoltajien erillisellä luvalla. Yhteistyötä suunnitellaan ja kehitetään säännöllisesti noin kaksi kertaa vuodessa järjestettävien yhteistyötapaamisten yhteydessä, joihin osallistuvat varhaiskasvatuksen erityisopettajat joko yksin tai yhdessä päiväkotiryhmän henkilöstön kanssa.

Tukea tarvitsevan lapsen kohdalla on suunnitelmallisesti turvattava tiedonkulku ja lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen jatkumo erityisesti nivelvaiheissa eli lapsen siirtyessä kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatusryhmästä toiseen, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun. Näissä nivelvaiheissa järjestetään jokaisen tukea tarvitsevan lapsen kohdalla erillinen tiedonsiirtopalaveri, jonka keskeisin tehtävä on välittää lapsen oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta oleellinen tieto seuraavalle opetuksen ja varhaiskasvatuksen portaalle. Tiedonsiirtopalaveri osallistuvat huoltajien lisäksi kaikki lapsen opetuksen kannalta kulloinkin tarpeelliset ja/tai välttämättömät yhteistyötahot ja henkilöt. Mikäli tiedonsiirtopalaveri pidetään ilman huoltajia, pyydetään monialaiseen yhteistyöhön aina lapsen huoltajien lupa.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työ tavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava

muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Positiivinen pedagogiikka ja usko kehityksen ja oppimisen mahdollisuuksiin luo pohjan tuen antamiselle.

Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Se on pedagogista, kasvatuksellista ja hoidollista tukea, joka kuuluu jokaiselle lapselle. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Sen antaminen on jokaisen varhaiskasvatusvastuullisen henkilön tehtävä, ja se on osa joka päivästä laadukasta varhaiskasvatusta. Lapsen normaaliin kehitykseen kuuluu haastavia vaiheita, joiden riskit tulee tiedostaa ja niihin on osattava vastata oikea-aikaisesti osana yleistä tukea. Lapsen kehityksen tuntemus ja henkilöstön perusosaamisen päivittäminen ovat keskeisessä roolissa yleisen tuen antamisen näkökulmasta.

Yleinen tuki ja sen muodot sekä tukitoimet perustuvat tarkkaan havainnointiin lapsen kehityksestä ja sen etenemisestä. Havainnoista ja tuen sisällöistä keskustellaan ja niitä jaetaan työtiimissä sekä huoltajien kanssa. Kasvattajien tukena toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka tarvittaessa konsultoi, tukee ja ohjaa henkilöstön toimintaa. Tarvittaessa toimitaan monialaisesti lasta hoitavien ja tutkivien tahojen kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan vahvuuspohjaisesti yhteisesti sovitut tavoitteet lapsen oppimiselle, hyvinvoinnille ja kehitykselle. Näiden tavoitteiden pohjalta työtiimi sopii yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa käytettävät toimintatavat ja tukitoimet, materiaalit, välineet sekä opetusohjelmat, joiden avulla tavoitteisiin päästään. Arjen tilanteet ja pienet hetket luovat oivia mahdollisuuksia kehittää ja tukea lapsen

yksilöllisiä taitoja. Näihin tilanteisiin tarttuminen ja lapsen ohjaaminen ja opettaminen vertaisryhmän tuella ovat yleisen tuen keskeisiä menetelmiä. Yleiseen tukeen kuuluu myös oppimisympäristön arviointi ja muokkaaminen tarpeen niin vaatiessa.

Vahva yleinen tuki on pohja tehostetulle ja erityiselle tuelle ja se kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, joka on laadittu yhdessä huoltajien kanssa keskustellen. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös, sen tekee varhaiskasvatusjohtaja. Yleisen tuen antaminen päätetään, kun lapsi ei enää tarvitse tukea.

Tehostettu tuki

Tehostettu tuki on lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen yleistä tukea voimakkaampaa, yksilöllisempää, ja pitkäjänteisempää tukemista, joka suunnitellaan aina kokonaisuutena yksittäistä lasta varten. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei ole ollut lapselle riittävää. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä. Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Tehostetussa tuessa korostuvat yleisen tuen menetelmien lisäksi esimerkiksi lapsen yksilöllinen opetus ja ohjaus, henkilökohtaiset apuvälineet ja materiaalit, tukiviittomat, kuvakommunikaatio, joustavat pienryhmät, osa-aikainen erityisopetus ja konsultointi sekä tiivis yhteistyö huoltajien kanssa. Erilaisten pedagogisten ja erityispedagogisten menetelmien käyttö sekä rakenteellisten tukitoimien hyödyntäminen, kuten henkilöstöresurssin väliaikainen lisääminen, ovat mahdollisia tehostetun tuen menetelmiä.

Lapsen henkilökohtaisten mielenkiinnonkohteiden ja vahvuuksien pohjalle rakentaen luodaan mahdollisuuksia oppimistilanteiden luomiseen osaksi arjen kokonaisuutta. Tukitoimet ja yksilöllinen opetus ja ohjaus nivoutuvat osaksi muun ryhmän toimintaa, siten että lapsen motivaatio ja oppimisen ilo säilyvät korkealla. Yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa lisääntyy ja ryhmän toimintatapoja ja tavoitteita arvioidaan systemaattisemmin ja tarkemmin.

Tehostettu tuki suunnitellaan yhdessä huoltajien, varhaiskasvatuksen opettajan sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tarvittaessa suunnitteluun otetaan mukaan myös muita yhteistyötahoja, kuten esimerkiksi päiväkodin johtaja tai ulkopuolinen asiantuntija. Varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tehostettu tuki kirjataan tarkasti lapsen vasuun (mitä tuki on, milloin tuki alkaa, kuinka usein, kuka vastaa, miten sitä arvioidaan ja tarkistetaan). Lapsen

kehitystä ja oppimista seurataan ja tuen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Tarvittaessa lapselle tehtyä tehostetun tuen suunnitelmaa muokataan ja päivitetään vastaamaan sen hetkistä tarvetta.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kohtaan *lapsen tuen arviointi* kirjataan tehostetun tuen alkaminen, muutokset lapsen tuen tarpeen tasossa sekä tehostetun tuen päätyminen. Arviointi perustuu huoltajien sekä mahdollisten muiden asiantuntijoiden kanssa käytyyn keskusteluun lapsen tuen tarpeesta. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja, yhdessä huoltajien kanssa ottavat kantaa lapsen tehostetun tuen tarpeeseen jatkossa. Tämän lausunnon pohjalta tehostetun tuen antamisesta, muuttamisesta tai päättämisestä tehdään hallintopäätös. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja. Hallintopäätös voidaan muuttaa tai kumota silloin, kun tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa perustuu usein asiantuntijalausuntoon. Asiantuntijalausuntoa hyödynnetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja toiminnan tavoitteita sekä tuen muotoja suunniteltaessa. Erityisen tuen suunnitelma tehdään aina monialaisessa yhteistyössä huoltajien ja muiden lapsen tukeen liittyvien asiantuntijatahojen kanssa osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lapsen tuen suunnitelmaan kirjataan oppimista ja kehitystä edistävät pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tukitoimet. Suunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Yhteistyö huoltajien kanssa on erityisen tuen tasolla tiivistä ja monimuotoista, sillä yhteistyön tehostuminen on edellytys tavoitteellisten tukitoimien toteutukselle ja arvioinnille. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen osioineen tarkistetaan ja arvioidaan vähintään kerran vuodessa, ja aina silloin kun se on lapsen tuen tarpeen, tavoitteiden tai opetuksen kannalta tarpeellista. Havaintoja tuen vaikuttavuudesta ja tavoitteiden toteutumisesta kirjataan pitkin toimintavuotta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Erityistä tukea saavan lapsen kohdalla vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, henkilöstön välinen ammatillinen yhteistyö, tukitoimien toteutukseen sitoutuminen ja lapsen henkilökohtainen tuki ja avustus (ryhmäavustaja) lapsiryhmässä korostuvat. Lapsen osallistuminen ryhmän toimintaan tasavertaisena ryhmän jäsenenä vaatii kasvattajilta sensitiivisyyttä, tarkkaa toiminnan, oppimisympäristön ja menetelmien pedagogista suunnittelua ja arviointia sekä portaatonta

yhteistyötä. Lapselle annettava erityinen tuki tarkoittaa, että käytössä on kaikki tarvittavat tuen muodot ja toiminta on tarkkaan suunniteltua.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen erityinen tuki järjestetään Kaakon kaksikossa lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä. Erityiseen tukeen vastataan käyttämällä useita tuen muotoja ja tarvittavia tukipalveluita. Erityinen tuki on jatkuvaa ja kokoaikaista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kohtaan *lapsen tuen arviointi* kirjataan erityisen tuen alkaminen, muutokset lapsen tuen tarpeen tasossa sekä erityisen tuen päättymisen. Arviointi perustuu huoltajien sekä mahdollisten muiden asiantuntijoiden kanssa käytyyn keskusteluun lapsen tuen tarpeesta. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja, yhdessä huoltajien kanssa ottavat kantaa lapsen erityisen tuen tarpeeseen jatkossa. Tämän lausunnon pohjalta erityisen tuen antamisesta, muuttamisesta tai päättämisestä tehdään hallintopäätös. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja. Hallintopäätös voidaan muuttaa tai kumota silloin, kun tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmetyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia**, **rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen, tätä tukevat päivärytmin, toimintojen sekä toimintaympäristön kuvittaminen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Varhaiskasvatuksessamme käytetään lisäksi paljon piirtämistä ja valkotauluja toiminnan kuvittamisen tukena. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä sekä aikaa huomioida ja ohjata lasta. Kaakon kaksikossa vahvistetaan aktiivisesti pienryhmäpedagogiikkaa, joka tukee lasten tarpeisiin vastaamista käytännössä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvatkin myös varhaiskasvatuksen

toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi. Tämän pedagogisen prosessin toteutumista tuetaan säännöllisillä arviointi- ja tiimikeskusteluilla sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiokeskusteluilla.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, pedagogisia ja erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana, suunnittelusta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti lapsen tarvitsema tuki toteutuu aina osana vertaisryhmää. Henkilöstön sitoutuminen ja henkilöstön tuen suuntaaminen tuen tarpeiden näkökulmasta käsin ovat keskeisiä tuen onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Kaakon kaksikossa lapsiryhmän henkilöstöresurssia voidaan lisätä osa-aikaisella erityisopetuksella, resurssityöntekijällä tai esimerkiksi ryhmäavustajalla niin, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi ja annettavasta lääkehoidosta tehdään aina erillinen **lääkehoidon suunnitelma**. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä

tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla. Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Arvioinnissa keskitytään pohtimaan tavoitteiden saavuttamista, tukitoimien vaikuttavuutta ja riittävyttä sekä pedagogisten ratkaisujen onnistumista. Siis sitä, miten tehdyt tukitoimet ovat tukeneet lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen tuki arvioidaan vähintään kerran vuodessa, mutta aina tarpeen vaatiessa. Suunnitelman arviointiin osallistuvat mahdollisuuksien mukaan samat henkilöt, jotka ovat osallistuneet itse suunnitelman laatimiseen. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa tuen arvioinnista yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu on Kaakon kaksikossa kaikille perheille samanlainen. Lapsen vasu laaditaan lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja joka toimintavuoden alussa. Siihen kirjataan myös lapsen mahdollinen tuen tarve, tuen taso ja sen muodot. Suunnitelma laaditaan moniammatillisessa ja monialaisessa yhteistyössä huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja tarvittaessa muiden asiantuntijatahojen kanssa. Lapsi osallistuu tukitoimien suunnitteluun ja arviointiin omien mahdollisuuksiensa sekä ikätasonsa mukaisesti. Työmenetelminä voidaan käyttää esimerkiksi piirtämistä, haastattelua tai kuvittamista. Kaakon kaksikossa on käytössä niin kutsuttu ”lapsen oma sivu”, jonka henkilöstö tai vanhemmat täyttävät lapsen kanssa yhdessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tuodaan esille lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet sekä tuen muoto ja laajuus eri ympäristöissä. Lisäksi määritellään tarkasti yksilöllisen tuen ja ohjauksen tarve eri tilanteissa. Tuen toteuttaminen suunnitellaan varhaiskasvatussyksikön toiminta ja lapsen osallisuus sekä ryhmän jäsenyys huomioiden. Suunnitelmaan kirjataan selkeästi tuen järjestämisen tavoitteet, lisäksi siinä kuvataan konkreettisesti, miten tukitoimet järjestyvät varhaiskasvatuspäivän aikana ja kuinka erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla lapsi onnistuu hänelle haastavissa asioissa. Tuen järjestämisen tavoitteet asetetaan aina henkilöstön toiminnalle, ei lapselle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lisäksi pedagogiset tuen muodot, rakenteelliset tuen muodot, hoidolliset tuen muodot, tuen edellyttämä yhteistyö ja sen käytännöt sekä tuen vaikuttavuuden arviointi.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Tuen tarve arvioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ja arviointi tehdään yhdessä huoltajien kanssa. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Hallintopäätöksen tekee Kaakon kaksikossa varhaiskasvatusjohtaja, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja tarpeen mukaan. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä ja sen tekee varhaiskasvatusjohtaja lapsen tuen arvioinnin mukaisesti.

6 TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Oppiva yhteisö on avain jatkuvalla toiminnan kehittämiseksi ja arvioinnille. Oppivassa yhteisössä on salliva ilmapiiri, joka antaa tilaa onnistumisille, yrityksille ja innostukselle. Muutosmyönteisyys, asioihin ja sopimukseen sitoutuminen sekä ennakkoluulottomuus uusien asioiden kohtaan, johtavat positiiviseen kehittämiseen ja arvioinnin kulttuuriin, jossa on turvallista toisinaan poistua omalta mukavuusalueeltaan ja ravistella rutinoituneita toimintatapoja.

Systemaattisen arvioinnin kokonaisuudessa hyödynnetään arvioinnin jatkuvaa kehämäistä prosessikaaviota: toiminta - arviointi - kehittäminen - suunnittelu. Arvioinnin tukena käytämme erilaisia arviointi- ja havainnointilomakkeita, säännöllisiä sähköisiä asiakastytyväisyyskyselyjä, väliarviointina ja toimintavuositain täytettävää pedagogisen toiminnan itsearviointirunkoa (joka perustuu kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen, KARVIN, varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteisiin ja suosituksiin), kasvattajien tiimisopimusta sekä ryhmän pedagogista toimintasuunnitelmaa. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Tämän vuoksi esimerkiksi asiakastytyväisyyskyselyt sekä henkilöstön tekemät itsearviointirungot käsitellään julkisesti. Huoltajille osoitetuista asiakaskyselyistä kokoamme koosteen, arviomme vastaukset ja teemme mahdollisuuksien mukaan tarvittavat toimintatapojen muutokset. Saatua arviointitietoa hyödynnetään varhaiskasvatuksen pedagogisessa johtamisessa päiväkodin johtajan ja kehittämissuunnittelijan yhteistyössä.

Pedagoginen dokumentointi, henkilöstön välinen keskustelu ja arviointi ovat keskeisiä toimintatapoja, joista on muodostunut tapa työskennellä yhdessä lasten kanssa. Toiminnan arviointiin kuuluu myös jatkuva arjessa tapahtuva lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin seuranta, havainnointi ja arviointi, jota toteutetaan sekä työyhteisö- että kasvattajatasolla, esimerkiksi tiimi- ja osastopalavereissa. Pedagogisella dokumentoinnilla ja toiminnan arvioinnilla varmistamme lapsen kokonaisvaltaiset kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan toiminnan, joka mahdollistaa varhaisen tuen antamisen lapsen kehityksen ja oppimisen haasteisiin. Vuororyhmässä havainnoinnin, dokumentoinnin ja tiedonsiirron merkitys korostuu, kun kasvattajat tekevät työtä kellon ympäri ja aina yhteiselle keskustelulle ei jää niin paljon aikaa. Tämä asia huomioidaan arviointimenetelmissä, työtavoissa ja kasvattajien välisessä yhteistyössä.

Dokumentointi on kehittämisen ja arvioinnin näkökulmasta erityisen tärkeää. Jokaisessa varhaiskasvatusryhmässä tehdään lasten kanssa kasvunkansioita, joiden tehtävänä on tuoda lapsen kasvua ja kehitystä näkyviin. Kasvunkansiot toimivat myös lapsen tutustumisen välineenä, kun lapsi siirtyy uuteen ryhmään. Kansio kulkee lapsen mukana ryhmästä toiseen, aina esiopetuksen aloitukseen asti, jolloin lapsi saa sen kotiin. Kasvunkansiot säilytetään näkyvällä paikalla, esimerkiksi avoimessa hyllyssä, josta ne ovat lasten ja vanhempien saatavilla ja katseltavissa. Muut arviointidokumentit sekä vasut säilytetään lapsen nimellä olevassa kansiossa, joka on lukollisessa kaapissa. Kansio siirtyy uuteen ryhmään lapsen mukana. Alkuperäiset varhaiskasvatussuunnitelma -asiakirjat arkistoidaan varhaiskasvatustoimiston arkistoon, jossa niitä säilytetään 10 vuotta. Perhe saa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmista kopiot lapsen varhaiskasvatuksen päättyessä.

Kaakon kaksikossa varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta, toteuttamisesta ja tavoitteiden toteutumisen arvioinnista yhdessä huoltajien ja muun työtiimin kanssa, erilaisilla kokoonpanoilla. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen ja joka toimintavuoden alussa. Suunnitelmaa seurataan, päivitetään ja arvioidaan säännöllisesti. Arviointi on suunnitelmallista ja jatkuvaa. Ryhmissä on pedagogisen toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin tueksi käytössä myös ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmat eli ryhmävasut, joiden tarkoitus on tuoda näkyväksi lasten vasuihin kirjatut tavoitteet toiminnalle varhaiskasvatuksen arjessa.

Työntekijän oman toiminnan arviointi, joka kohdistuu muun muassa työ- ja toimintatapoihin, on tärkeää, ja sen avulla turvataan mahdollisesti tarvittava työtapojen muutos ja työssä kehittyminen. Arvioimme, miten olemme onnistuneet toteuttamaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja ryhmävasuun kirjatut tavoitteet sekä miten toimivat ja pedagogisesti perustellut työtapamme ovat. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevassa arvioinnissa ja suunnittelussa huoltajat ovat mukana. Huoltajia kannustetaan osallistumaan aktiivisesti varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Systemaattisen arvioinnin yhteistyötapoja ovat muun muassa päivittäiset kiireettömät kohtaamiset, erilaiset vanhemmille ja perheille suunnatut tapahtumat, varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut sekä palautekyselyt. Teemme työtä helposti lähestyttävyyden, huoltajia arvostavan ja avoimen ilmapiirin luomiseksi.

Kaakon kaksikossa jokainen ryhmä tekee toimintavuoden alussa omat tiimisopimukset, joissa sovitaan tiimien arvot ja pelisäännöt. Lisäksi kirjaamme ryhmäkohtaiset toiminnan pedagogiset tavoitteet ja työtavat pedagogiseen toimintasuunnitelmaan, joka on jokaisen tiimin työn toteuttamisen, suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen työkalu. Toimintavuoden aikana ja/tai lopussa järjestetään ryhmä- tai päiväkotikohtainen arviointipäivä, jolloin henkilöstö arvioi, miten tavoitteet ovat toteutuneet ja miten asioita voidaan jatkossa kehittää. Tiimi- ja osastopalavereissa

sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiokeskusteluissa käydään kuukausittain pedagogisia keskusteluita, jotka ovat myös erittäin tärkeässä asemassa toiminnan ja sen arvioinnin kehittämisen suhteen. Toimimme rohkeasti toisiimme luottaen sekä tekemisen iloa hyödyntäen. Erehtyminen johtaa oppimiseen, siinä piilee aina mahdollisuus. Arvioimme toimintaamme lähes päivittäin, vähintään työtiimin kanssa keskustellen, ”mikä tänään onnistui ja olisiko jotakin, mitä voisi vielä muuttaa tai parantaa?”. Kaakon kaksikon varhaiskasvatuksessa tunnustetaan rakentavan palautteen antamisen sekä saamisen merkitys, sekä positiivisen palautteen antama voima. Kannustava ja tunnustusta antava palaute tuo onnistumisen iloa toimintaan ja luo yhteisöllisyyden tunnetta.

Lasten osallisuus toiminnan ja oppimisympäristön suunnittelun sekä arvioinnin osalta, on osa varhaiskasvatuksemme arkea. Otamme lapset muun muassa mukaan arvioimaan tehtyjen toimien mielekkyyttä ja onnistumista sekä lapsen omaa kokemusta. Harjoittelemmekin lasten kanssa arviointia käyttämällä hyödyksi esimerkiksi peukkupalautetta, toive- ja ideaalikoita, leikkitauluja, kuvia, videointia, haastatteluita ja tunnemittareita sekä vanhempien kertomia lasten toiveita. Vastamme herkästi ja ennakkoluulottomasti lapsilta tuleviin aloitteisiin niin leikin, liikunnan, sylvittelyn, lukemisen kuin kaiken muunkin toiminnan suhteen. Tartumme lapsilta tuleviin ideoihin mahdollisuuksien mukaan mahdollisimman pian toiveen esittämisestä ja olemme vastaanottavaisia lasten ehdotuksille. Rohkaisemme lapsia tuomaan omia ajatuksiaan esiin ja arvioimaan avoimesti omaa sekä ryhmän toimintaa. Kasvattajia rohkaistaan heittäytymään myös itse uusiin tilanteisiin ja kokeilemaan uusia asioita. Pyrimme luomaan ihmettelyn ja oivaltamisen ilmapiirin, jossa ohjaamme lapsia tekemään realistisia havaintoja itsestään, toiminnastaan ja omista taidoistaan.

Kaakon kaksikossa varhaiskasvatuksen kehittämisen ja osallisuuden sekä oppimisen kannalta myös koulutus on keskeisessä asemassa. Kunnassamme koulutetaan henkilöstöä niin sisäisesti kuin ulkoisestikin, ja heitä rohkaistaan hakeutumaan tarjolla oleviin koulutuksiin. Tavoitteenamme on vahvistaa pedagogista keskustelua päiväkodin sisällä niin, että siitä syntyy jatkuva perinne ja päivittäinen työtapa kasvattajien keskuudessa.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisesta arvioinnista vastaa KARVI, kansallinen koulutuksen arviointikeskus.